

NORD OG SYD

Magister Fr. Heide: Alfred Russel Wallace	Side 1233
cand. mag. Holger Hansen: Død og Liv	1238

ALFRED RUSSEL WALLACE

f. 8. Januar 1823 — d. 7. November 1913.

EN af de store Skikkelser fra Darwinismens første Kampaar er gaaet bort. I den Periode, da Begreberne Udvælgelse, Kamp for Tilværelsen, de bedst skikkedes Overleven og adskillige andre jog som kraftige Lyn over den naturvidenskabelige Himmel, stod Wallace i første Række ved selve Charles Darwins Side for at tvinge den Tanke frem til almindelig videnskabelig Anerkendelse, som baade St. Hilaire, Erasmus Darwin, Goethe og Lamarck havde forløftet sig paa.

Uafhængigt af hinanden havde de to Mænd fattet den Plan at klarlægge de Love, hvorefter den organiske Udvikling skrider frem, med ægte engelsk Energi stræbte de frem mod deres Maal, paa samme Tid havde de deres Idéer færdige, og deres Resultater, der i Hovedtrækkene var ens, blev publicerede Side om Side i det linnéiske Selskabs Skrifter for Aar 1858. I to smaa, beskedne Afhandlingers Skikkelse traadte den Udviklingsteori, som siden efter skulde gaa sin Sejrs gang gennem hele den civiliserede Verden, frem for Offentlighedens Øjne.

De to Mænds Veje skiltes; i 1859

førte Darwin Hovedslaget gennem sin Bog „Arternes Oprindelse“, og maalt bevidst udformede han senere sin Teori gennem en lang Række betydelige Værker, hvoraf „Menneskets Afstamning“, „Husdyrs og dyrkede Planters Variering“, „Orchidéernes Befrugtning“ og de andre nydelige blomsterbiologiske Arbejder er de bedst kendte.

Medens Darwin saaledes kom til at staa som den, der bragte Udviklingslæren til almén videnskabelig Gyldighed, i den Grad endog, at Darwinisme og Udviklingslære i lange Tider syntes at være Begreber, der dækkede hinanden, gled Wallace mere og mere bort i Skyggen, og kun de færreste udenfor Forskernes Kreds har i vore Dage Tanke for, at ogsaa han har fyldt en betydelig Plads som Forkæmper for en Teori, der vel nok mere end noget andet af den naturvidenskabelige Forsknings Resultater formaaede at præge sin Tids og sin Eftertids hele Aandsliv.

Nu ved Wallace's Død vil der være Anledning til at drage hans naturvidenskabelige Arbejder frem af det under-

lige Halvlys, de i hans Levetid befandt sig i, og bestemme deres Plads i det 19. Aarhundredes Forsknings Historie.

I Aaret 1844 var der i England udkommen en mærkelig Bog med Titlen „Spor af Skabelsens Naturhistorie“; den udkom anonymt*) og indeholdt en rig Samling Spekulationer af udviklingshistorisk Art. Darwin skriver om den i et Brev til en Ven: „Har du læst den underlige, ufilosofiske, men udmærket skrevne Bog „Spor af etc.“; den har vakt mere Opsigt end noget andet Værk i den senere Tid og er af nogle bleven tillagt mig — hvilket for øvrigt baade burde smigre og ikke smigre mig.“

Denne Bog fik en betydelig Indflydelse paa Alfred Wallace, som læste den, kort efter at den var udkommen. Han havde allerede som ung ført en omflakkende og omskiftelig Tilværelse, dels som Lærer, dels som Arkitekt og Ingeniør. Pludselig blev han vakt for Naturvidenskaben og bestemte sig til at løse Spørgsmaalet om de Love, som Udviklingen i Naturen følger. I 1847 rejste han med en Ven, H. V. Bates, hvis Navn er kendt gennem Darwins Skrifter og Breve, til Sydamerika for systematisk at samle Kendsgerninger til Opgavens Løsning.

En halv Snes Aar før var Charles Darwin kommen hjem fra den Verdensomsejling (1831—36), som blev af en saa afgørende Betydning for hans og hele Eftertidens Syn paa Naturen, og i Ensomhed arbejdede han nu paa Udformningen af sin Teori.

Wallace rejste efter nogen Tids Forløb hjem for at bearbejde sit indsamlede Materiale, men Skibet, han var paa, brændte, og med Nød og næppe slap han derfra med Livet. De følgende to Aar opholdt han sig i London, men

begav sig atter ud, og i 1855 sendte han fra det malayiske Arkipelag sine første udviklingshistoriske Studier hjem. Den Opmærksomhed, disse vakte, var imidlertid kun yderst ringe; men han arbejdede ufortrødent videre.

Hjemme i England sad den anden flittige Mand, Ch. Darwin, ivrigt optaget af at samle Stof til sin nye Lære og studere Omdannelserne, som de foregaar hos de kultiverede Dyr- og Planterformer. Det var gaet op for ham, at man for de sidstes Vedkommende kunde skelne tre Faktorer, der successivt virkede ved Artsdannelsen, nemlig Variabiliteten i det for Haanden værende Materiale, Opdrætterens Udvalgelse og Nedarvningen af de erhvervede Egenskaber. Første og sidste Faktor lod sig direkte overføre paa Forholdene ude i Naturen, hvorimod Opdrætteren ikke syntes at ville lade sig erstatte. Da vakte Malthus's Lære hans Opmærksomhed for Kampen for Tilværelsen. Ifølge Malthus stiger Individantallet som en Kvotientrække, medens Næringsmidlerne samtidig kun stiger efter Differensrækken, en Lære, som forøvrigt i vore Dage totalt er nedsablet.

Dermed stod Teorien i sine Hovedtræk klar for Darwin.

Men underligt nok havde Malthus's Bog, til Trods for at den allerede var bleven publiceret i 1798, øvet en lignende Indflydelse paa Wallace, da han i Halvtredserne studerede Emnet i Ostindien, og i 1858 sendte han en ny Afhandling, baseret paa Kampen for Tilværelsen som artsdannende Faktor, til Darwin med Anmodning om, at han vilde sørge for dens Offentliggørelse, for saa vidt han syntes om Resultaterne.

Den, som kender Darwins i Bund og Grund ærlige og noble Karakter, vil forstaa, hvilken Sorg det har været

*) Forfatteren var Robert Chambers, Forlagsboghandler i Edinburg og London.

for ham paa den ene Side at maatte gaa bag om en Mand, der viste ham sin Tillid, eller paa den anden at maatte publicere hans Arbejde og overlade sit eget, mer end tyveaarige Samler- og Udformningsværk til Tilintetgørelsen. Enhver, som blot kender det ringeste til Forskerglæde, vil fatte, hvilken Energi der var nødvendig, for at Darwin skulde vælge det sidste — men han gjorde det, og kun med megen Overtalelse lykkedes det Professorerne Lyell og Hooker at bevæge ham til at offentliggøre et kort Uddrag af sine egne Studier sammen med Wallace's Afhandling. Dette skete i 1858.

Paatager man sig at undersøge de to Forfatteres Arbejder med Henblik paa at karakterisere dem hver for sig, vil det straks virke paafaldende, at Wallace i sin Metode er langt mere konkret end Darwin; hvad han fremlægger, er kun filosofiske Biprodukter af de Fakta, som de fremmede Faunaer har vist ham, hvorimod sidstnævnte absolut stiller det abstrakte, nemlig selve Teorien, i Forgrunden og af sin store Materialsamling kun udvælger det, der kan tjene til Belysning af den store Idé.

I sin Afhandling fra 1855 hævder Wallace saaledes ikke andet, end at hver Art, med Hensyn saavel til Rum som til Tid har afløst en tidligere, nær beslægtet Art. Som Støtte herfor anfører han Fakta fra den geografiske Udbredelse, den geologiske Rækkefølge og det naturlige System. Paa dette Tidspunkt var Tanken om de virkende Kræfter i Udviklingen endnu ikke klar for ham; men i Afhandlingen fra 1858 træder dette Problem tydeligere frem, og som nævnt gav han, paavirket af Malthus, Kampen for Tilværelsen en høj Plads i den fremadskridende Natur.

Vender man Blikket fra Darwins lo-

gisk udformede Teori og spørger om Kontinuiteten i Wallace's Arbejde, vil de fleste uden Tvivl føle en betydelig Skuffelse, en klart og skarpt udformet Idé om hele Udviklingsgangen vil man nemlig ingenlunde træffe dér — hvor Darwin viser den smukkeste Rækkefølge, synes Wallace blot at staa med en idel Forvirring af opdyngede Fakta, som det vil være vanskeligt at samle til en filosofisk Enhed. I Udviklingslærens senere Historie, hvor Darwin netop sejrede i Kraft af sin Teoris haandgribelige Klarhed, ser man ganske interessant Wallace optræde som den skarpe og strenge Kritiker og den ubøjelige Revisor, som atter og atter kommer frem for at sammenholde Darwins Abstraktioner med Livets nøgne Virkelighed. Og det er ingen ubetydelig Række Skrifter, Wallace har givet som Indlæg i denne Sag: „Dyrenes geografiske Fordeling“, „Naturlig Udvælgelse og tropisk Natur“, „Øliv“, „Darwinismen“, „Det malayiske Arkipelag“ og en overordentlig rig Mængde mindre Afhandlinger vidner om den store Interesse, han nærede for sin Ungdoms Idé, hvis Udførelse han ganske vist i Hovedsagen maatte overlade til Darwin.

Paa mange væsentlige Punkter kom de to Mænd, der til en Begyndelse havde staaet ved hinandens Side, til at krydse Klinger. Et af Hovedmomenterne i Darwins Lære var Nedarvningen af de erhvervede Egenskaber, som Wallace slet og ret forkastede; et halvt Aarhundrede efter stillede Videnskaben sig paa Wallace's Side, hvad det Punkt angaar. Husdyracerne, som Darwin med stor Forkærlighed studerede, og som han stillede parallelt med de nye Arter ude i Naturen, regnede Wallace kun for unaturlige Misdannelser; heller ikke her kan man frafende ham hans Ret. Darwins Køns-

valg kunde han lige saa lidt anerkende og saa deri kun Ytringsformer af Kampen for Tilværelsen, og endelig hvad Menneskets Tilblivelse angaar, var han totalt uenig med Darwin.

Mennesket maatte Wallace af mange Grunde give en Særstilling i Naturen; vel er der store fysiske Lighedspunkter mellem Menneske og Dyr, men i psykisk Henseende tør Broen ikke bygges. Her viser der sig hos Wallace en mærkelig Mangel paa Logik, men netop paa dette Felt findes Materialet til Forstaaelsen af hans Metode. Hans Natur var saa udpræget anlagt for Beskuelsen af de enkeltstaaende Fænomener, og hvor en Disharmoni mellem saadanne viste sig, ofrede han uden Tøven det abstrakte Teoribyggeri, som i langt ringere Grad end hos Darwin fandt Genklang i hans Aand.

At Mennesket i psykisk Henseende skulde være undergivet Udviklingslæren, benægter Wallace ud fra historiske Fakta: talrige Stammer, saasom de nordamerikanske Indianerstammer og Ægypterne, staar nu for Tiden langt lavere, end de gjorde i gamle Dage. Sjælsfænomenerne: matematisk Talent, musikalsk Geni, Martyrviljen, Venskabsfølelsen og mange andre staar for ham ikke i noget som helst Forhold til Dyrenes psykiske Kvalifikationer. Selv rent fysiske Fakta kan anføres mod Menneskets dyriske Natur: Strubehovedets Bygning, Foden, Haanden, Manglen paa Haarklædning og den oprette Gang vil aldrig kunne sættes i Forbindelse med den eneste Udviklingsfaktor, Wallace anerkender: Kampen for Tilværelsen eller i videre Forstand Naturens Udvælgelse.

Naar Wallace paa dette Sted bryder med Darwin, som i religiøs Henseende oftest yndede at kalde sig Agnostiker, uvidende, hænger dette ganske aabenbart sammen med hans venska-

belige Forhold til Spiritismen. Allerede som ung hældede han til denne Retning og erklærede sig endvidere som ivrig Tilhænger af den Gall'ske Phrenologi. En mærkelig Passion for det mystiske fandtes Side om Side med Sansen for de videnskabeligt konkrete Ting i hans Aand. Efter Wallace's Mening har Gud tre Gange ladet sin Skaberhaand gribe ind i Livets Historie, første Gang for at vække det døde Stof til Liv, anden Gang for at danne Bevidstheden og tredje Gang, da Mennesket blev benaadet med Sjæl.

Og endnu en Inkonsekvens løber man paa i dette Emne: Wallace kan ikke helt frigøre sig for den daarende Tanke, at et Baand skulde findes mellem Aben, det højeste Dyr, og det gud-benaadede Menneske. Paa ægte spiritistisk Vis tænker han sig Verdensrummet fyldt med Aander, og hvis en af disse har taget Bolig i et Abelegeme, vilde han kunne tænke sig Broen bygget over den skæbnsvangre Kløft og Omdannelsen fuldbyrdet.

Det er med underlige Følelser man iagttager, at en Aand, der som Wallace's har vist sig saa kritisk klar over for vor Tids mest omfattende Teori, og som med skarp Iagttagelsesevne og grundig Lærdom har virket ledende ind paa dennes Form, saa totalt giver sig den vilde Spekulation i Vold, saa snart Kamppladsen forlægges over paa psykisk Grund. Det er heller ikke uden Undren, at man finder socialistiske Idéer forenede med stærk Hævdelser af Malthus's Lære og Tilværelseskampen som Naturlov hos Wallace — ogsaa her skulde der dog vist klinge en Dissonans.

Ikke blot hævder han, at Staten burde afholde sig fra at støtte private industrielle Foretagender, under hvilken Form det end skulde være, men ogsaa videnskabeligt Arbejde var en Til-

fredsstillelse af Privatinteresser, for hvilken ingen Stat burde aabne sin Kasse. Anderledes vil det forholde sig med Populariseringen af Videnskaben, den er et socialt Foretagende, som ikke bør savne offentlig Støtte. Ikke desto mindre formaaede Wallace dog at bringe Kompromis i Stand med sine ovennævnte Idéer om offentlig Støtte, da Gladstone paa Darwins Foranledning tilbød ham en aarlig Understøttelse fra den engelske Stat.

Dog, det er sjældent vanskeligt at finde en stor Mands svage Sider; Vanskeligheden ligger oftere i at begrænse sin Interesse for dem til et saa snævert Rum, at de ikke fordunkler hans Fortjenester; i Tidens lange Løb svinde de dagligdags Smaaligheder ind, og for Historien bliver de store Mærkepæle staaende. Og ingen, som skriver Udviklingslærens Historie kommer nogensinde uden om Wallace's klare og grundmurede Domme.

Tilbage staar der nu blot at omtale det personlige Forhold mellem Wallace og Darwin; kaster man Blikket ud over vore Dages og vore hjemlige Egnes Naturforskere, vil man hurtigt vænne sig til, at blandt Folk af forskellige Anskuelse vil ofte et Ord eller endog kun et Navn, ofte blot en død Mands Navn, være nok til at faa Galdens Bølger til at skumme vredt; Kiv og Ufødragelighed er ikke sjæld-

ne Fugle under vore Himmelstrøg.

Og Diskussionen mellem de to store Englændere førtes i videnskabelig Henseende ingenlunde med Paradevaaben — men med Beundring lægger man Mærke til, at de kæmpende er *gentlemen*. Aldrig finder man i Darwins eller Wallace's udstrakte Korrespondance et eneste nedsættende Ord om Modstanderen, aldrig et ondt Ord bag den andens Ryg. Den dybeste Beundring for hinandens ærlige Stræben efter Sandheds Erkendelse præger de to Mænds personlige Forhold, og den oprigtigste Medfølelse giver sig til Kende, naar Sorger af privat Natur bryder ind i den enes Liv. Veksler de end drøje Hug, brister Venskabets Baand dog aldrig mellem dem — dertil føler de begge for godt, at de prøver Kræfter for at tjene den ægte Forsknings højeste Lov.

Darwinismens første Kampaar frembyder mange Sider, som for den, der gaar historisk til Værks, synes fulde af Menneskeaaends Kraft og Adel, og lever man sig ind i de to Førstemænds Stræben, som den ligger aaben for enhver i deres Bøger og Breve, vil man vinde uforglemmelige Indtryk — baade af den, der bragte Sejren hjem, og af den, der i Beskedenhed og i klar Vurdering af sine egne Mangler veg Hæderspladsen for sin bedre udrustede Fælles.

FR. HEIDE.